

Između mimikrije i aproprijacije: Primjeri različitih procedura izvedbi dislociranog etničkog/emigrantskog diskursa/teksta (Hong, Lee, Ugrešić i Albahari)

I am not sure what do you mean by "my own people".
(Hong 2006: 178)

[...] a sve vreme me je proganjala bojazan da bi me povratak materinjem jeziku [...] vratio tamo gde više nisam hteo da se vraćam, pogotovo sada kada sam, zahvaljujući tuđem jeziku, napokon počeo da se osećam kao neko drugi.

(Albahari 1998: 171)

Bilo nas je po svuda. Mnogi su na vrijeme pobjegli na bolja mjesta, u Ameriku, u Kanadu, drugi su zakasnili i glavinjali: odlazili su bilo kamo, ako su mogli, i dok su mogli, s turističkim vizama, na mjesec, na dva, ponovo se vraćali i ponovo upinjali da odu. Mnogima su u općoj pomutnji jedini kompas bile glasine. O tome gdje se može, a gdje se ne može bez papira, gdje je bolje, gdje lošije, gdje su dobrodošli, i gdje nisu.

(Ugrešić 2004: 28)

They treated me like a foreigner, saying I spoke Korean like a fourth grader, even getting angry when I answered questions in English class. They said I showed off about my life overseas because I talked about myself too much [...]. I pretended I didn't care. I spend my time running and studying Korean comic books, dreaming about blowing up everyone in my new school [...].

(Lee 2012: 53–54)

UVOD

U središtu zanimanja ovoga rada nalaze se tekstualne procedure nekoliko suvremenih djela autora koje se može okarakterizirati piscima egzilne, etničke i emigrantske književnosti. Kroz čitanja njihovih tekstova ovdje se iz teorijske perspektive kroz pragma-

tičnu analizu i kontekstualno uključivanje u genealogiju naracije nacije/a razmatra i sistematizira diskurs egzilne, etničke i emigrantske književnosti u odnosu na čvrste paradigme nacionalnih korpusa/kanona. Riječ je o komparativnoj analizi čitanja modaliteta iskazivanja glasova/tekstova izvlaštenih iz prostora u koji se upisuju, a često i iz jezika kojima su okruženi, ili iz kojih im podrijetlo vuče ishodišna impostacija. Jedno od ključnih povijesno-književnih pitanja koje se nameće jest kako se ti izvlašteni glasovi, koji potpuno ne pripadaju niti dijakroniji matičnog jezičnog i/ili kulturalno određujućeg prostora, niti sinkroniji u koju se, kao suptilno ironijski glasovi razlike, istovremeno upisuju u dva sustava, a da se pritom istovremeno ne poistovjećuju (potpuno preklapaju) niti s jednim od njih?

S polazištem u dekonstrukcijskom pristupu tekstu, razmatraju se dva različita modela drugosti na koje se mogu primijeniti slične hipotetičke interpretacijske pretpostavke. One se artikuliraju kroz pragmatične, ne-fundacijski utemeljene načine pragmatički upisana ne-odnošenja prema ishodišnoj i domaćinskoj literaturi. U procesu čitanja kontingencijskog ustroja ovih tekstova središnjima su se nametnula dva postupka, odnosno modaliteta iskazivanja: onaj mimikrije u poziciju drugoga i aproprijacije druge kulture na presjecištu antropološke upisanosti (Critcheley 1996). Čitanje tog presjecišta rezultira proizvodnjom jezične "stvarnosti" kao zamišljanjem prostora između ironijske prilagodbe i pragmatičnog uključivanja u prostor zajedništva (javni liberalizam – kod Rortyja *public liberalism*; 1989. i 1996). Iz pragmatičarske pozicije promatrano, autorska instanca vrši mimikriju vlastitih intencijskih razina unutar teksta, a time se uspostavlja modalitet ironičnog impostiranja pragmatično upisanog subjekta usmjeren prema oba uokvirujuća kompleksa. Istovremeno, na razini iskaza događa se proces aproprijacije tekstualnog u privremenost jezičnog izvlašćivanja (strah od "ostataka" materinjeg jezika kao "povratka" u/na mjesto odlaska [npr. Albahari]; strah od imenovanja stvari "novim jezikom" kao pristanak

* This work was supported by the Hankuk University of Foreign Studies Reserch Fund of 2016.

na poraz i ne-mogućnost povratka [npr. Lee]). Pritom se problemi mimikrije i aproprijacije čitaju onako kako ih razumijeva tzv. ne-fundacijska (*non-fundamentalist*) kritika pragmatizma i dekonstrukcijska kritika, naravno, do one mjere do koje se razumijeva “pragmatičnom” (Critchley 1996, usp. Derrida *isto*: 78 – 79, Rorty *isto*: 43 i 46).

Polazi se od pretpostavke da su modeli izvlaštenosti u različitim povijesno zadanim i društveno uvjetovanim diskursima izabranih pisaca intencijski slično realizirani u tekstovima. Oni se u svojim odnosima prema ishodišnim kulturama (južnoslavenskim, korejskoj), kao intencija realizacije razlike, na razini privatne ironije (Rorty) slično odnose prema vlastitim ishodištima (eng. *source cultures*) i prostorima upisanosti (domaćinskim kulturama – eng. *host cultures*; često i: *target cultures*). Te se razlike odlikuju prostornom raspršenosti (markiranom odsutnošću; usp. Boym 2001) i iskazivanjem/prešućivanjem fizičkim odsustvom iz uokvirenja matičnom kulturom zbog represije, konflikta, nasilne retradicionalizacije i deformirane prirode demokratskih novo-procedura u ishodišnim političkim i čitalačkim zajednicama.¹ Ovdje se nameće hipoteza da je ta dvostruka izvlaštenost, osim što je disurzivno zadana, također rezultat napetosti između pozicije “privatnog ironičara” koji se intencijski u tekstu ostvaruje kao drugi u odnosu na dva različita modela nacionalnih narativa i potrebe da se djeluje (u tekstu i zajednici). Te izdvojenosti pojavljuju se u nekoliko modalnih oblika kojima ćemo se baviti ovdje i ostvaruje se kroz četiri stilsko-retorički motivirane uvjerljive faze koje će biti opisane. Ono što se nadaže kao posebno zanimljivo jest činjenica da se slične tekstualne i intencijske strategije mogu iščitati i uspoređivati u tekstovima čije ishodišne kulture nisu (niti su ikad bile) u izravnim kontaktima. Njih na razini uvjetovanja izvanjskim zadanostima povezuje njihov transnacionalni karakter, odnosno pripadnost (najmanje) dvjema kulturama/književnim sustavima, ali i (kulturalno) posredovanje kroz ironična žarišta i liberalno-metafizički upisana susretna proizvedena diskurzivnim uključivanjem u zajednički prostor (fizički dislocirane) domaćinske kulture (transnacionalnog odredišta kao “nove domovine” iz “novog svijeta”).

Zbog ovakve istovremene razlike uspostavljene u ishodišnim dijakronijama i sličnosti u tekstem ostvarenim pragmatičnim procedurama, za interpretaciju su izabrani radovi iz fizički međusobno udaljenih

¹ Dva poluotoka, Balkanski i Korejski, u genealoškom smislu historicistički zadane ideje “razvoja” imaju sličnu pri/povijest konflikata i re-tradicionalizacijskih ne/demokratskih isključivih procedura. I momentum “razvoja kapitalizma” je sličan: nasilan, natjecateljski i nemilosrdan (usp. Salmon 2014). Što se tiče interpretacijskih zajednica (Hutcheon 2000), one se različito ponašaju prema svom drugom: jedni ih smatraju izvlaštenima (Hrvatska, Srbija), a drugi ih ne razmatraju u kontekstu zadavajuće književne hegemojske prakse.

kultura koji se, vidjet ćemo ovdje, realiziraju kao strukturalno i etički bliski. Druga dodirna točka ovim izvlaštenim “korpusima” jest predmnijevana povijest traumatičnog iskustva i iseljavanja karakteristična za oba kulturalna kompleksa. Riječ je o tekstovima zapadno – korejskih i južnoslavensko – zapadnih transnacionalnih impostacija. Drugost se kroz ezgilnu književnost ostvaruje u drugom jeziku i u izvlaštenosti iz prvog korpusa. Prvi od dva uobičajena oblika iskazivanja navedenih procesa dominira u radovima autorica koje su se u raspršenost između dvije kulture ucijepile drugim jezikom kao izabranim kontrarnativom, odnosno kao izabranom politikom tekstualnog. To vidimo kod korejskih autorica. U jednom od ta dva slučaja upisivanje u drugost prostorno se ostvarilo u ishodišnoj kulturi (korejsko-američka autorica Krys Lee smješta svoje priče na engleskom u Koreju), a u drugom u odredišnoj (američko-korejska autorica Y. Euny Hong priča američku priču zasićenu ironijskim potkopavanjem korejskih tema i propitivanjem mimikrične situacije poklapanja iskaza i akcije). Drugi model iskazivanja razlike zadržava jezik ishodišne kulture, a razliku zapisuje kao diskurzivni otpor koliko ishodišnoj, toliko i odredišnoj diskurzivnoj zadanosti. Istovremeno, u oba slučaja središnji model propitivanja identiteta jest suptilna ironijska praksa dekonstruiranja čvrstih polazišta u jeziku i u kulturi diskurzivne zadanosti. Riječ je o govornim činovima koji balansiraju između mimikrije i aproprijacije te se obično ne realiziraju kroz aproksimaciju kao dogovorenu mogućnost. Upravo na temelju tako uokvirenih parametara kao primjeri prve grupe izabrana su dva teksta korejsko-američkih autorica koje pišu engleski, a iz druge hrvatska autorica i srpski autor koji svoje pri/povijesti ispisuju u emigraciji (egzilu?) Kanade i Nizozemske, ali su zadržali ishodišni jezik razlike – srpski, odnosno hrvatski. Riječ je o Davidu Albahariju i Dubravki Ugrešić.

Unatoč svim razlikama, ono što veže svih četvero autora jesu ostvareni modali iskazivanja te dvostruko usmjerena upisanost razlike, odnosno balansiranje između mimikrijskih fingiranja i prilagođavanja svijeta tekstu uz prisutnost generički sličnih tekstualnih intencija. Zanimljivo je da se takvi “ishodi čitanja” ostvaruju neovisno o međusobnim genealoškim nedodiri(vanji)ma najmanje dviju, odnosno više dijakronija (ovdje hrvatske, srpske, korejske i sjeverno-američke). Slijedno naznačenom, u žarištu rasprave naći će se dva problema. Prvi se odnosi na pitanje drugosti u *post-foucaultovskom* smislu riječi, konstruirane kao ne-mogućnost poklapanja interesa sa zadanim (zadajućim) okvirima iskazivanja (dakle kao fingiranje pokušaja prilagodbe), a drugi je vezan uz lociranje raspršenog glasa i mimikriju kao proceduru suprotstavljanja (uspostavljanjem pseudoidentiteta, fiktivnog identiteta) u odnosu na dva društvena, kulturološka i književna sistema.

Pritom će u interpretaciji prvog problemskog kruga, onog vezanog uz aproprijaciju, važno biti dvoje.

Najprije, koliko se različiti i međusobno više ili manje nepovezani iskazi iz različitih kultura služe metodološki i strukturalno identičnim taktikama uspostavljenima kroz proizvodnju razlike u odnosu prema neposrednoj ugroženosti čvrstog identiteta, odnosno prema izvanjskoj zadanosti? Slijedi pitanje kako se u svrhu upisivanja te razlike koriste dekonstrukcijske intencije koje podrivaju stereotipiziranje naracije nacije obiju uokviravajućih kultura, ishodišne i određene/domaćinske.² Drugi se problem artikulira kroz dekodiranje lokacije dislociranog glasa u kanonu i korpusu, odnosno u već spomenutim različitim modalitetima mimikrije koja se suprotstavlja dvama sustavima, proizvodeći privid dislokacije i upisujući istovremeno mjesto njihove negacije kao prostor imaginacije. Kroz takvu interpretacijsku praksu dolazi do istovremenog afirmiranja postavljenog mjesta prema kojem se određuju modaliteti proklizavanja čvrstih jezgri i negiranja suptilnog ironičnog podrivanja čvrstih mjesta koje se ostvaruje kroz fluidnu mnogoznačnost i odsustvo bilo kakve mogućnosti uspostavljanja čvrste identifikacijske točke. Takva pozicija pruža mogućnost postizanja privida autonomije, odnosno izvlaštenosti iz zadanosti koje intenciji autora nameće hegemonija kulturalnih praksi i zakonitosti forme, tj. ono što je Foucault, dvosmisleno i ironično, nazavao disciplinom (kako određenom disciplinom upisivanja, tako i discipliniranjem njezine raspršenosti).

Na čitanjima pojedinih primjera pokazat će se kako dinamika ovih procesa ukazuje na ograničenja stereotipizacijskih obrazaca pomoću kojih se u tradiciji korpusa/kanona konstruiraju takozvani čvrsti identiteti. To su oni stereotipizirani obrasci koji iz pozicije hegemonijske zadanosti marginaliziraju glasove dvostruke izvlaštenosti. Čitanje egzilne literature ovdje će pokazati kako se umjesto o izvlaštenosti (privatnosti i ironičnosti/privremenosti) pritom može razmišljati o manipulaciji (i apropijaciji), a umjesto izdvojenosti o mimikriji, onako kako o tom pitanju govori Hans Georg Gadamer (2004). On razlikuje tri oblika interakcije: mimikriju, prilagodbu i ne-prilagođene miskomunikacije, na što se nastavlja i Bhabha (1994). Naime, i Gadamer i Bhabha, prvi iz hermeneutičke a drugi iz kulturološko-materijalističke perspektive, smatraju da se mimikriju može shvatiti kao nesvjestan proces imitacije ideja i kulturnih praksi drugih, u čiju zajednicu se pojedinačni glas skriva,

² Eagleton (2001) govori o cilj(a)noj kulturi (eng. *target culture*); dok Bhikhu (2000) smatra da je riječ o domaćinskoj kulturi (eng. *host culture*) koja se s vremenom pretvara u jednu od više identitetski udomačenih kultura (eng. *domesticated*), odnosno naturaliziranih kultura (Bhikhu 2008). Mislim da bi dobro kompromisno rješenje bilo pronaći u određenoj kulturi u koju se prelijeva zalihost iz ishodišne (prve, izvorišne) kulture (eng. *source culture*); usp. Škvorc (2010). Bhikhuov cilj usmjeren je više političko-kulturološki i pitanje jezika kao (privremene) identifikacije nije dovoljno izoštreno.

odričući se dijela odgovornosti za svoje iskazne intencije. Approprijacija pak predstavlja intencijski i kreativan oblik promjene značenja i referira se na akciju koja se poduzima s namjerom, uz svjesno izvlašćivanje ideje ili koncepta iz diskursa bivšeg konteksta i uz integriranje tog promijenjenog značenja u vlastiti horizont, odnosno narativ, onako kako to zahtijeva potreba tekstualne intencije. Upravo je balansirano pozicioniranje između prve i druge mogućnosti svojsveno ovdje izabranim tekstovima. Bez obzira na jezičnu, nacionalnu ili prostorno omeđivu identifikaciju, ti tekstovi s jedne strane mimikrijski podražavaju procese imitacije, ali istovremeno reintegriraju te imitacije u svoje subverzivno ironične dekonstrukcije tih naoko ne-svjesnih procesa. Riječ je o promatranju promatranja (u ogledalu; usp. Žižekovo čitanje Lacana; 1989) koje proizvodi "ostatke" ne samo na razini ispisivanja tekstova, nego i u proizvodnji raspršenih svjetova i njihovih mogućih aproksimacija.

Primjeri su uzeti iz romana Davida Albaharija (*Mamac*), Dubravke Ugrešić (*Ministarstvo boli*), Y. Euny Hong (*Kept. A Comedy of Sex and Manners*) te zbirke pripovjedaka *Drifting House*, autorice Krys Lee. Modalitete njihove "mimikričnosti" može se iščitati već iz uvodnih citata. No prije no što se posvetimo problemima iskazivanja ne-mogućnosti identifikacije i dekodiranja lokacije dislociranog glasa, treba prvo vidjeti kako stvari stoje s imenovanjem fenomena smještenosti između čvrstih zadanosti i usuprot fenomenu nesvjesne imitacije i integracije u vlastiti narativ kao otpor svijetu.³

Ovaj postupak omogućit će nam da vidimo kako književni tekstovi koji pitanje izdvojenosti iz prostora zajedništva radikaliziraju do dvostruke izvlaštenosti doprinose mogućnosti boljeg razumijevanja i odgovora na pitanje kako (i zašto) se slični postupci pojavljuju u jezičnim tvorevinama koje ne dijele istu jezičnu privremenost i nemaju zajedničko fundacijsko ishodište? Isto tako bit će zanimljivo vidjeti do koje mjere se iz te "privremenosti uspostavljanja razlike" (Rorty) zahvaljujući svojim procedurama upisivanja tekstualno vraća u povijesno determinirani tijek dijeljenja "zajedničkih vrijednosti" (liberalno-javnog dogovora). Upravo zbog tog ne-fundacionalističkog polazišta upisivanja razlika, u središtu interesa ovih interpretacijsko-pragmatičnih konstrukata bit će pragmatistička teza prema kojoj privatna ironija svoju privremenost temelji na razumijevanju tekstualnog kao privremenog i dekonstrukcijski "manevar" prema ko-

³ U kontekstu ovakvog rasporeda odnosa u sustavu, De La Rose je (2000) predložila razrješenje uvođenjem drugog u komunikacijski horizont (što u praksi pokušava Albahari u svom romanu ogledanjem u "kanadskom piscu", Donaldu), ali razrješenje pronalazi tek u reviziji koncepta adresiranja Judith Buttler (1994). Riječ je o "dokidanju prakse prosuđivanja" (eng. *interrupting the judgement*) kroz interkulturalni dijalog, na čemu inzistira Hong u svojim pričama. Zanimljivo je da je to model svojstven teorijskom mišljenju, ali ga je u romanima teško pronaći u izravno ispisanoj formi.

jem ironijski odmak istovremeno predstavlja i način otvaranja (ironiziranog) prema zajedničkom projektu konsenzusa. Stoga je ovdje posegnuto za primjerima tekstova koji su, barem površinski gledano, ispisani iz matičnih tijekova “razvoja” i upisani u prosore nove kontaktne književne paradigme “književne republike” bez granica i čvrsto odredivih jezičnih zadanosti (privremenih zatvorenosti).

MODELI UOKVIRAVANJA: TERMINOLOGIJA, INTENCIJE, MIMIKRIJE

Književnost koja se ispisuje u “prostoru između” čvrstih kulturalnih hegemonija i stabilnih nacionalnih paradigmi često biva isključenom iz dvaju dijakronijski zadanih sistema (Bhabha 1994). Prvi je onaj koji definira zemlju domaćina i kulturu unutar koje se književni tekst ostvaruje, a drugi se pojavljuje u reprezentaciji ishodišnog mjesta artikuliranja dislociranog glasa, odnosno glasova koji u drugoj sredini referiraju prema prvoj kulturi i kroz taj postupak proizvode konture imaginarnih svjetova razlike (usp. Škvorc 2005). Ta dvostruka isključenost iz dijakronije prostora upisivanja i sinkronije prostora referiranja jedna je od osnovnih karakteristika svih modaliteta dislocirane književnosti i egzilno-emigrantskih tekstova uopće. Kako bi se locirao taj glas emigrantskog, egzilnog i etničkog narativa, potrebno je najprije postaviti teorijski okvir istraživanja, a potom ukazati na probleme mimikrije i aproprijacije općenito.⁴

U teorijskoj literaturi od Eagletonove knjige o književnosti i egzilu (1970), preko interkulturalno koncipiranih zbornika (Bennet i dr. 2001) i pluralističko-psihoanalitičkih priloga upisanih u interdisciplinarni prostor proučavanja tekstova smješten između multikulturalne, psihoanalitičke i postkolonijalne impostacije (Gunew 2004) i politike diskurzivnog (Parekh 2008), sve do suvremenih transnacionalnih iskoraka (Behnken i Wendt, ur. 2013), uglavnom nema konsenzusa o postavljanju jasne razlike i mogućim pojedinačnim definicijama emigrantske, egzilne i etničke književnosti. U zbirci radova na tu temu urednika Davida Bennetta (2001) čitamo još jedan Eagletonov prilog koji se više ne bavi pitanjima uklapanja u kanon raspršenih egzilnih iskaznih praksi, već raščlanjuje politiku multikulturalizma, razumijevanje identitetskih obrazaca etniciteta i kontingencija jezika upisanih jednokratno u diskurse većinskog okruženja. Pritom je naglasak na tome da upravo književnost

predstavlja reprezentaciju identitetske prakse utvrđivanja razlike i identificira prostor i taktike pristanka na hegemoniju okruženja u koje se valja uživiti. Ovdje pitanje uklapanja nije isključivo pitanje aproprijacije, intencijske prilagodbe i posvajanja drugosti, već također i mimikijskog fingiranog samozatajivanja kroz napukline kojeg na površinu prodire unutarnji otpor teksta u odnosu na prevladavajuće modalitete hegemonijskih pritisaka na manjinske moduse artikulacije.⁵ U kontekstu Eagletonovih, Bennetovih i Bhabhinih priloga u toj knjizi, moglo bi se reći kako emigrantska književnost predstavlja literarni i iskazni model koji pokušajem fakcionalizacije fikcionalnih slojeva neprekidno referira prema dvije prilagođene prakse reprezentacije: jedna se provodi kroz obnavljanje nostalgije upisivanjem imagama iz zemlje podrijetla pisaca kao fikcije, a druga se uspostavlja kroz posupke neprekidnih ukazivanja na prirodu mimikričnih taktika. U tom kontekstu, emigrantski pisci najčešće pišu jezikom koji je drugi u odnosu na onaj što se svakodnevno upotrebljava u prostoru gdje pisci djeluju. O tom piše Gunew (2004) koja otvara *lacanovsku* dimenziju problema. S tim u vezi ona je još ranije ideju australske i kanadske politike multikulturalizma definirala kao odblesak “tri C” (eng. *Costums, Castums & Cusine*; usp. Škvorc 2010; Gunew 1996). Ovdje se (2004) ona koncentrira na pitanje jezika kao pragmatično sredstvo uspostavljanja privremenosti otpora, odnosno onoga što Tiffin u svojim postkolonijalno impostiranim studijama naziva “kontrapismom” (Tiffin 2006). Ono se ne ostvaruje u polju društvene akcije i diskursu političkog već isključivo u tekstu. Na diskursu pritom utječe upravo “književnom” metodom aproprijacije. Drugost se dakle upisuje, a ostvaraj mimikrije potkopava jezikom isključivanja i/ili prostorno-identifikacijskim udaljavanjem ostvarenim u određenom trenutku “stanja jezika”.

⁵ Termin mimikrija u postkolonijalnoj teoriji se često veže uz termin hibriditeta. Pritom je, ukratko rečeno, mimikrija vezana uz oportunistički način ponašanja i kulturalnog upisivanja (“imitacija” bijelosti, “amerikanizma”, “pripadnosti Australiji”, domaćinskoj kulturi i sl.). Ona se često koristi u kontekstu ironiziranja oblika ponašanja i opisuje kao skup modaliteta kojima se vrši izvlašćivanje iz vlastite zajednice (Young 2011). Istovremeno, Bhabha u svojoj studiji lociranja kulturne razlike kao kolektivnog agensa čita mimikriju ne samo kao oblik prilagodbe, već kao “neintencijsku subverziju”. U njegovu čitanju utemeljenom na Derridinoj metodi dekonstrukcije, mimikrija predstavlja performativ koji izravno ukazuje na fiktivnost svih simobličnih prikazivanja moći (Bhabha 1994; esej *Of Mimicry and Man*). Za razliku od “imitacije” drugog, subverzivne (ironične) ili podražavalačke (alegorijske) intencije ostvarene kroz mimikriju (u tekstu i diskursu), pojam hibriditeta je kompleksniji. Hibriditet se kao subverzivno oruđe koristi u političkoj borbi (Bhabhin opis subverzije, “kontrarnativ” kod Tiffin, ili “nevidljivi metci” kod Greenblatta), ali i u uspostavljanju novih jezičnih privremenosti (kao u Rushdijevom “korištenju” engleskog jezika gdje se “njegova dominacija podriiva samim tim *njihovim* jezikom”, 2011: 26). U egzilnim modelima pretvaranja prilagodbe identiteta u fingiranje drugog identiteta, određeni model intencijskog obrasca može postati modalitetom performativne zadanosti jezikom stvorenog agensa.

⁴ O tome više u Škvorc (2010), s time da je taj tekst ograničen na praksu nacionalne književnosti i komparativni aspekt je sužen na usporedbu sličnih diskurzivnih zadanosti unutar prostora multikulturalne (etnički isključene) australske prakse drugih jezika (eng. *languages other than English* službeno je ime za upotrebu drugih jezika). LOTE je čak i ime naturalnog predmeta, neovisno koji jezik stoji u zagradi iza službenog naziva. Tamo su dati primjeri pisaca kao što su Christos Tsiolkas (odjek “grčkosti”) i David Malouf (kao australsko-libanonski pisac).

Pisci koji se upisuju u drugost istovremeno je podrivajući jezikom isključivanja (engleskim, njemačkim, francuskim), u tom su smislu egzilanti, u zemlji, jeziku i sistemu. Oni se mimikrijom uklapaju u lokalne paradigme, ali svojim jezikom i ispisanim svijetom podrivaju opstojnost te paradigme i njezina kanona kao koncepta dovršenosti. Oni pak koji uspostavljaju jezičnu drugost u odnosu na uokviravajući diskurs zemlje domaćina (eng. *host country*), premda politikom teksta obilježeni kao egzilanti, ostaju emigrantski pisci koji ne korespondiraju s književnom dijakronijom drugog jezika u čiji se prostor kroz govor svakodnevice upisuju.⁶ Njihove aproprijacije nisu utemeljene na principu mimikričnosti, već u diskurzivnom polju isključivanja – getoizacije, a prezentiraju se kao mimeza te razlike. Istovremeno, oni gube svoje mjesto u “sistemu” iz kojeg su se sami, dobrovoljno (Matoš, Kamov, Gombrowicz, Pištalo, Štiks) ili zbog pritiska izvana (Vida, Maruna, Brodski, Kundera, Ugrešić) izuzeli i postaju isključeni iz poretka dijakronije (isključivi u svojoj razlici). Treći je slučaj takozvane etničke književnosti. Taj model izvlastene subalterne drugosti ima karakteristike kako egzilne, tako i emigrantske impostiranosti, istovremeno mimikričan i prilagodljiv, različit i isključen. Dobar primjer bit će način na koji se unutar tog modela upisuju i strategijama svojih tekstova interveniraju autorice korejskog podrijetla.⁷ Zanimljivo je da niti hrvatska niti srpska kulturna paradigma nisu u emigrantskom prostoru dobile značajnija “etnička” autorska ostvarenja druge i treće generacije “udomljenog” migranata (s crticom) upisana jeziku odredišne kulture (*target culture*) kao prvom, vlastitom jeziku. Istovremeno, ta je književna kategorija nositelj značenjskih praksi otvorenog ironijskog potkapanja čvrstih modela. Ovdje ću spomenuti samo nekoliko komercijalno uspješnih i od kritičara priznatih autorica i autora. To

⁶ Važno je ukazati i na teorijsku razinu problema te načine na koje se u literaturi razlikuje egzilna i emigrantska pozicija. Danas nije sporno da egzil više nije samo pitanje prisile, pa nadilazimo osnovnu podjelu između emigracije kao dobrovoljnog odlaska u drugi prostor i egzila kao prisilnog napuštanja vlastitog prostora (Brešić). Ali i u suvremenoj literaturi (Eagleton, Pherek), egzil je i dalje pitanje “prisile”. No ta prisila može biti metaforička, ona može biti ostvarena kao mimikrija progona, kao potreba za izdvojenosti, za odlaskom iz jezika nametnute privremenosti u jezik vlastite privremenosti. Tako pitanje emigracije (koja je uvijek prilagodba: u novi jezik, u novu kulturu, u novu privremenost) nema iste posljedice kao egzil gdje dominiraju problemi nostalgije (proizvodnje imaginare “domovine”; v. Boym 2001, Rushdie 2012, Bhabha 1994, Dasalu 2007) i mimikrije (fiktivne drugosti; kako je shvaćena u: Gadamer 2004), nasuprot aproprijaciji (kao oponašanju prilagodbe, ili prisilnom prilagođavanju, v. Hamilton 2004), koji kao posljedicu ima ironijski odnos prema emigraciji. O ovom drugom problemu posebno je zanimljivo pisao Eagleton (2001).

⁷ To su identiteti s crticom (eng. *hyphenated identities*); australsko-grčki, korejsko-američki, kanadsko-hrvatski. Rasprave oko tih “crtica” stare su koliko i multikulturalne politike Australije, Kanade ili Novog Zelanda. Ovaj problem u SAD je u tom smislu još složeniji (v. Škvorc, 2005).

su Kira Desai i njezin roman *The Inheritance of Loss*, Jeffrey Eugenides i njegova parabola *Middlesex* ili Gary Shteyngart i njegov (pikarski!?) roman *The Russian Debutante's Handbook*. U hrvatskom slučaju možda bi se u tom kontekstu moglo govoriti o Antoniju Skalmeti Vrancicu i njegovu *Il Postinu (Poštaru)*, ali tu je riječ o autoru i knjizi koji se ne bavi problemima mimikrije identiteta u diskurzivnoj zadanosti kojom se bavi ovaj tekst.

Iz dosad rečenog može se vidjeti kako se u ovako zamišljenoj modalnoj strukturi svojevrsnog dislociranog književnog polja mimikrijskih zapisa u preplitanju različitih jezičnih praksi odvijaju slični diskurzivni procesi aproprijacije i naturalizacije identitetskih obrazaca. Oni podjednako vrijede za književnost koja ne/korespondira prema grčkoj, ruskoj, indijskoj, korejskoj, hrvatskoj ili srpskoj matrici, ovisno o ishodišnoj kulturi autorica. Autorice i autor o kojima će biti riječ u drugom dijelu u tom smislu paradigmatični su za tri modela iskazne raspršenosti i ne-odnošenja prema jedinstvenom sistemu. Modeli o kojima je ovdje riječ pojavljuju se u tri oblika: s jedne strane kao model koji je usmjeren na dijalog u odnosu prema eurocentričnom ishodištu vlastite zadanosti te s druge u obliku dva modela kontra-tekstova od kojih je prvi usmjeren prema jeziku domaćinske kulture u koju je pisac fizički smješten (često upisani u njega kao “potkapanje iznutra”; npr. prikaz Amsterdama u romanu D. Ugrešić), a drugi nasuprot jeziku domaćinske kulture (kao jezik razlike koji se suprotstavlja vlastitom diskursu iz pozicije izvlastene jezične primjerenosti; npr. kao engleski kojim se služe likovi korejskih Amerikanaca u pričama Krys Lee [“korejska ubojica” iz njezine priče *Vjernica/The Believer*]). Ti se modeli iskazivanja na razini ironizacije (potkopavanja) sustava (hegemonije teksta i svijeta) ostvaruju kao svojevršno potkapanje eurocentričnog modela kanona (prvi model) i kao propitivanje privremenosti dva različita modela kontra-teksta (drugi i treći model). Modalno, na razini odnosa agensa i tekstualne intencije, oni se ostvaruju u i nasuprot jeziku zemlje/kulture domaćina i njegovim ironičnim igrama s privremenošću značenja.

MODALITETI APROPRIJACIJE

Ovdje će biti riječ o načinima na koje funkcioniraju pojedini modeli prilagodbe, odnosno o modalitetima funkcioniranja izvlastenih iskaza. Ako bi se gornja nomenklatura primijenila na četvero autora navedenih na početku, za Dubravku Ugrešić se onda može reći da bi u Nizozemskoj ona bila emigrantska autorica koja bi se u Hrvatskoj mogla čitati dvojako: kao manjinski glas razlike i kao kontra-narativ nacionalne izvlastenosti. Slično bi se moglo zaključiti i za dio opusa Daše Drndić i nekih drugih autorica. U tom su kontekstu, zbog komparacije, zanimljivi i neki drugi južnoslavenski pisci koji žive u inozemstvu a

pišu na materinjim jezicima. To je, naprimjer, uz Davida Albaharija u Kanadi, i Vladimir Pištalo u Sjedinjenim Državama. Prvi autor izvlaštenost upisuje slično kao Ugrešić, a Pištalo se može čitati kao transnacionalni pisac koji je za medij izabrao jezik ishodišne kulture. S druge strane, gledano u široj perspektivi modela izvlaštenosti, nalaze se pisci koji su prihvatili engleski kao vlastitu jezičnu privremenost. Njih se može svrstati u dvije skupine. S jedne strane su oni koje bismo mogli okarakterizirati kao egzilne, odnosno jezično izvlaštene i književno-politički osviještene (Rushdi, Desai). S druge su oni koji se mogu okarakterizirati kao etnički autori/autorice (Euny Hong, Josip Novakovic, Aleksandar Hemon).⁸ To su autori prvog naraštaja izvlaštenosti, vezani izravno uz dvije kulture vlastitim iskustvom odlaska. Oni problematiziraju pitanje razlike i dvostrukog izvlaštenja, ali ih u struktuiranju iskaza ne pokreće politički markirana jezična razlika, već et(n)ički obilježeno pozicioniranje autorskog glasa. Prvu skupinu pokreće alegorično impostiranje i ironični odmak, a drugu ironično impostiranje i nostalgični uzmak u reprezentaciju mogućeg svijeta. Od primjera iz triju korpusa koji se promatraju ovdje, u prvu skupinu mogli bi se smjestiti Lee i Albahari, a u drugu Hong i Ugrešić.

Pritom postoje vidljive razlike između autora i sama se pitanja imenovanja detaljnijim uvidom i interpretacijskom naturalizacijom tekstova dopunski kompliciraju. To se prije svega odnosi na situaciju u kojoj se pokušavaju pronaći izvanjski prihvatljivi parametri razlikovanja egzilnog i emigrantskog glasa, te okviri upisivanja egzilnosti kao izvlaštenosti, bilo nasilne ili dobrovoljne (odnosno imaginarne). U svakom slučaju, pitanje egzila vezano je uz konsenzus o tome može li se imaginarni izgon upisati u egzilno stanje, s obzirom da njegova imaginarnost u konkretnoj vjerodostojnosti iskaznog subjekta poprma elemente fakijskog, kao što je to slučaj kod Dubravke Ugrešić, naprimjer. Postavljanje egzilne pozicije kao tekstualnog performativa zapravo omogućava čitanje ironijskih jezgri kao sugeriranih značenja, što se kasnije može primijeniti na svaki model izvlaštene privremenosti. Jer fikijski stranci u fakijski zapravo izazivaju alarmne sustave i, u konkretnom slučaju, doslovno "pište":

Svi stranci pište, rekla je i tko zna što je pritom, zapravo, mislila.

⁸ U slučaju ovih južnoslavenskih autora radi se o prvoj generaciji migranata koji su (intencijski) izvršili prilagodbu u prostor druge kulture s iskustvom iz obje jezične paradigme te u tom smislu nisu "privatni ironičari" u odnosu na domaćinsku kulturu. Tako s jedne strane ostaje teza o tome da nema "značajnijih imena" etničkih pisaca druge i treće generacije, a s druge se može reći kako se pozicija etničnosti često prepliće s egzilnom pozicijom upisivanja dvostruke razlike, što stvara poteškoće u opisu stanja stvari. Takvih slučajeva ima i u Australiji, samo su to manje poznati autori (usp. Škovrc 2005).

Najednom sam osjetila olakšanje. Nakon toliko godina života koliko živim u inozemstvu, stockholmski alarmni sistemi djelovali su poput epifanije, poput dugo tražene istine. Pa da, ja sam stranac! [...] I tek mi je nedavno, za posjeta Stockholmu, mala stockholmska prodavačica skinula teret s pleća. Kakva integracija! Pa ja sam stranac. Pištim jer sam stranac, stranac sam jer pištim. (Ugrešić 2009: 32)

Tako se čini da egzilna literatura kao fenomen predstavlja kompleksniji problem od emigrantske, posebice kad se u obzir uzme postojanje dvaju različitih fenomena koji se obično imenuju kao problematika egzila (u svijetu i tekstu). S jedne dakle strane postoji egzil koji je prisilan, koji je vezan uz nemogućnost ostanka na prostoru doma, uz progon, uskraćivanje određenih prava, ugroženost egzistencije. S druge pak strane postoji ideja transnacionalnog prepletanja identiteta gdje se pitanje egzila postavlja kao pitanje izbora, baš kao i pitanje jezika (Amidon 2011). Ugrešić uostalom kaže: "Za mene je dom (domovina) tamo gdje me puštaju da budem stranac, izjavio je tako, ili nekako slično, slavni Talijan Italo Calvino" (*isto*).

Pritom valja biti oprezan. Napuštanje zemlje, jezika i kulturalnog diskursa koji okružuje književnu proizvodnju, kao i odsustvo književne tradicije ishodišnog jezika u fizičkom smislu, mogu predstavljati traumatično iskustvo koje uvjetuje različite oblike iskazivanja nostalgije i reakcije na pritisak. To se u pragmatičnom obliku može realizirati kroz dvostruku dekonstrukciju modalno zadanih čvrsto utvrđenih stereotipa. Čak i kad se egzil čita kao imaginarno stanje stvari (kako neki čitaju Ugrešić, a mnogi Albaharija; a slično se događa i s "američkim" korejskim autoricama), takav diskurzivni položaj u imaginariju autorice/autora postaje realnim stanjem stvari te ona/on na sebe preuzima upisivanje posljedica slično modalitetima okvira unutar kojih funkcionira i egzil zasnovan na političkom i fizičkom pritisku. Neke od tih egzilnih situacija jednostavno je locirati u tekstovima, a druge se mogu iščitavati isključivo na slojevima proizvodnje suptilnih ironijskih iskaza, bilo da je riječ o izvankontekstualnim taktikama ili o samim književnim djelima (usp. Moya i Hames-Garcia 2000). U takvim slučajevima teško je razlučiti između alegorijski upisanog paralelnog toka kojim autor/ica proizvodi "efekt" (kao u priči *Drifting House* autorice K. Lee) i skokovitosti ironičnih dekonstrukcijskih jezgri (kojih je prepuna proza D. Ugrešić).

Ovakvo diskurzivno zadani egzil sugerira reprezentaciju uvjetovanu različitim činiteljima i nije obavezno vezan isključivo uz fizički progon ili psihološko zlostavljanje. Premda se neki slučajevi mogu jednostavno diskurzivno locirati, poput Kunderina ili Rushdijeva, drugi su kompleksniji. Katkad se ti "slučajevi" mogu čitati isključivo na alegorijskoj razini čitanja autorskih intencija, dakle pojašnjeni i upisani u tekstu, ali ne neophodno u svijetu koji tekstovi re/prezentiraju. Razmatranje pri/povijesti (romana)

autora kojima se ovdje bavimo pokazat će potencijale upravo ovakvih čitanja i lokacije interpretacijskih intervencija u prostor transnacionalne “književne republike”, dakle upisivanja onog što Hutcheon zove efektivnom književnom poviješću (Hutcheon i Valdés 2002). U otvaranju “zaboravljenih i zanemarenih diskurzivnih mogućnosti” (Stenberg 2009: 324), usuprot tradicionalnim modelima dvije skupine elita i njihovih interesa, ovi tekstovi uspostavljaju vlastiti niz koji ne samo da je izvlašten iz dvije dijakronije, nego i iz podjele u hegemonijskoj zadanosti privremenosti jezika.⁹

IRONIJA JUŽNOSLAVENSKIH DRUGOSTI

Oboje autora, Albahari i Ugrešić, polaze od izgubljenog jezika i nostalgичne impostacije prema imenovanju (stvari i ispričanih svjetova) u iskaznoj praksi koja je u pragmatičnom diskursu političke stvarnosti dokinuta dekretom. Ugrešićkina junakinja u svom romanu podučava jezik koji više ne postoji. Njezina pripovjedačica okupila je one koji su “došli na bolje mjesto” i započela s njima uzaludni projekt obnove izgubljenog svijeta. Sve je, naravno, završilo tragično: samoubojstvom, silovanjem i kletvom. Ali isto tako i imaginarnim smirenim suživotom sa svojim drugim (spolnim, političkim, etičkim): u Igorovom zagrljaju. Albahari pak preslušava snimke ispisane na zaboravljenom jeziku, a da bi dobio temu koja je vrijedna pisanja – treba zaboraviti i taj zaboravljeni jezik. Za razliku od lika Igora iz *Ministarstva boli*, Albaharijev drugi je “kanadski pisac” Donald. Uz pivo na za površne turiste uređenom otočiću u Torontu, pripovjedač i Donald pričaju o književnosti i razlikama između Europe i Novog Svijeta.

Ironija novo-egzilanata drugačija je od one političkih egzilanata – emigranata ranijih generacija, na primjer Borisa Marune. Albahari ne vidi “svoje” kao objekt političke žudnje. Slučajni prolaznici “iz njegove zemlje” zapravo su istovremeno objekt promatranja i poticaj za akumulaciju nostalgije prema jeziku kojim bi ih mogao opisati. Njegovo *ja* se u takvim trenucima borbe istovremeno umnaža u kolektivni agens i poništava kao odjek drugog glasa kojim se potvrđuje njegova izvlaštenost. Donald je taj koji ga pokušava uvući u drugost, taj koji će zbog toga na kraju postati žrtvom pripovjedačeva nasilna čina,

⁹ Riječ je o onom jeziku koji je Rorty označio kao element destabilizacije i nemogućnosti bilo kakvog utvrđivanja “pravog značenja” (1989). No ta privremenost je dogovorena kao određena kulturološka formacija, diskurzivna zadanost u Foucaultovom smislu riječi. Istovremeno, izvlaštena sebstva dislociranih iskaznih subjekata proizvode modele premreženosti koji dvostrukim modalitetima dekonstrukcije upisuju svoju razliku kao model (zajedničke) konstrukcijske alternative. Otuda i mogućnost da se ti romani polože u korpus “književne republike” kao zajedničkog projekta nove komparatistike.

premda je kazivačevo židovstvo kroz tekst upravo izgrađeno kao otpor bilo kakvom nasilju.

Evo šta se desilo, počeo sam o sebi da govorim u množini, kao da je na tvrdoj stolici [...] mogla da sedi cela četa a ne samo jedan čovek. Donald je u tome video dodatni dokaz razlike između Amerikanaca i Evropljana. Amerikanac je uvek samo jedan, uvek sam, [...] a Evropljanin, pogotovo ako potiče iz Istočne Europe, uvek je samo deo mnoštva (Albahari 1998: 65).

I tekst Dubravke Ugrešić završava u mutnom prostoru ne-razumljivosti. Uostalom, on i jest reprezentacija (potpuno) nerazumljiva svijeta. Britki realizam izvlaštene zajednice zapravo je imagem nemogućeg svijeta koji je zauvijek nestao, kao i jezik kojim se pokušava rekonstruirati. Tako su se likovi pretvorili u simbole, simboli u stereotipe, a stereotipi u britko oruđe ironijskih potkopavanja svakog čvrstog smisla, uključujući i onaj nacionalnih književnih klasika, hrvatskih i srpskih (Igorova interpretacija *Priča iz Davnine* Ivane Brlić Mažuranić, čitanje Danjlićeva romana *Dragi moj Petroviću*). Ova britka ironija zapravo je ogoljavanje postupka izvlaščivanja (iz jezika, iz nacije, iz naracije) i prikazuje na razini aproprijacije (“biti svuda strancem”) kako se teško sakriti u tekst (biti *gadamerovski* mimikričan). Ona počinje od pokušaja mimikrije i samoproizvodnje “privida prilagodbe” (na stan, na posao, na “život bez zavjesa”):

Amsterdam je jedan od najljepših gradova na svijetu. Tu frazu, koja se provukla kroz mnoge uši mogla sam potpisati bez krznanja, ne stideći se njezine banalnosti. Pa ipak, nešto je nedostajalo. Senzacija, gotovo tjelesna senzacija odsutnosti, znala me ponekad pratiti u stopu i ja joj nisam znala izvor. (Ugrešić 2004: 87)

U tom trenutku mimikrija se pretvara u sučeljavanje sa sviješću o ne-mogućnosti prilagodbe:

Stalno prisutna tjelesnost kojom sam bila okružena bila je lišena uzbuđljivosti; proizvodila je isti onaj učinak kao onaj ostarjeli čudak na Leidsepleinu koji je izvodio cirkuske majstorije na užetu posve nag. Nago, ostarjelo tijelo koje se uvija na užetu bilo je groteskni primjer tog značenjskog nesporazuma.

Mnogi detalji izazivali su u meni zbunjenost. Posvuda sam otkrivala sličnu dvojnost. Kao da je sve išlo ruku pod ruku, neki višak s nekim manjkom. Odsutnost ljepote bila je svuda prisutna u svom antologijskom obliku. (*isto* 87–88)

U konačnici, povratak iz alegorije u realističnu jezičnu igru aproprijacije ne-prilagodljivog na razini intencijske sfere proizvest će hiperbolu koja u prostor isključenosti ponovo može upisati hiperboličnu alegoriju, igru onog *drugog* koji se iskazuje kroz emocionalni višak projiciran u prostor “antologijskog oblika odustva ljepote”:

Osim prve fraze, čula sam i drugu, da je Amsterdam grad po mjeri čovjeka. Amsterdam je bio dječja mjera. Izlozi sa živim lutkama za odrasle u Crvenoj četvrti,

pornoshopovi koji su izgledali kao trgovine dječjih igraćaka, coffe shopovi koji su uređeni kao dječji vrtići, s plastičnim gljivama koje su rasle na ulazu, dječji vašar u Damu... Sav taj urbani infantilizam koji pri tome nije imao ničeg subverzivnog ili rugalačkog, koji kao da nije imao drugog smisla osim da bude infantiln, načinio je od Amsterdama otužan Disneyland za odrasle. Često bih se uhvatila da osjećam nejasan stid, kao da sam samom šetnjom po gradu uvučena u neku pornografsku igru, koju samo ja doživljam kao pornografsku, i kao igru (isto 38).

To je već mjesto na kojem je apropijacija pro-našla “novo značenje”, ali to je značenje koje “ne uključuje aktere druge ideje”, odnosno vokabulara koje se isključuje iz potencijalno dijaloške situacije. Upravo zato proces interkulturalne komunikacije zahtijeva otvaranje dijaloga bez potrebe da se odmah sudi o drugome (De La Rosa 2000). Ovdje se prosuđuje u drugom jeziku i u “privatnosti” teksta. Tako, nakon faze upijanja alegorijskog sloja iskaza, preko faza povratka realističkoj jezgri i hiperbolizacije destabilizirajućih elemenata, u ovom slučaju ne dolazi do ostvarivanja četvrte faze – potpune izvlaštenosti – one koja iz hiperbole prelazi u pregovor, odnosno imitaciju i/ili usklađivanje (*approximation of intermediate horizons*; Buttler, 1993: 315–316), a što prema Buttler predstavlja jedini način angažmana, postizanje dogovora. Taj je postupak ispisivanja nagovora u tekst relativno lako prikriti, ali ga je mnogo teže sakriti u procesu dekonstrukcije značenjskih jezgri, čak ako je on upisan “drugim jezikom” u odnosu na “pornografsku igru” doživljaja grada. Je li to “skrivanje u tekstu” pošlo lakše za rukom autoricama koje su se, uz tako upisan tip skrivanja (ne-usklađivanja), pokušale sakriti i u drugi jezik?

DVIJE ILI TRI KOREJE (NACIJE; NARACIJE; IMITACIJE)?

Za razliku od južnoslavenskih modela novog egzila koji je vezan uz posljedice političkog diskursa rata 1990-ih, korejski drugi egzodus (četrdesetak godina nakon onoga uzrokovanih građanskim ratom 1950–1953) vezan je uglavnom uz post-konfucijansko poimanje obrazovanja kao jedine afirmacije budućnosti obitelji i njezina uspona – održanja u svijetu sirovog i okrutnog kapitalizma i kasti. U društvu koje je kao apsolutni prioritet postavilo ekonomski rast, preskakanje klasa moguće je isključivo kroz vrhunsko obrazovanje, a vrhunsko obrazovanje za Korejce dobiva se u Sjedinjenim Državama. Ulazak u korejski *Old Boy* klub i približavanje *cheabol* establišmentu (v. Salmon 2014: 123) moguće je samo s diplomama poput onih sa sveučilištata koje spadaju u Ivy League (Hong o tome piše sarkastično, zaboravljajući na trenutak na svoju alegorijsku impostaciju). A ta alegorijska upisanost ima nekoliko razina: Jennifer je kćerka korejskih aristokrata, povlaštenog sloja iz-

vlaštenog iz pragmatične hijerarhije nove Koreje i njezine post-kastinske retradicionalizacije. Zato je ona, baš kao i njezin otac prije nje, poslana na Harvard gdje je završila humanistiku i postala “univerzalno nezaposлива”. Osim toga, aristokracija ne radi! Zbog toga Jenn zapada u dugove i postaje elitna plemkinja-prostitutka koja kao drugi izvor zarade dobiva posao hostese u, također elitnom, *gay* klubu. Da bi alegorični pohod “elitnog otrežnjenja” izvana izgledao još stereotipičnije, njezina desparatna potraga za rekonstrukcijom identiteta ogleđa se u liku Spinoze, polu-židovskog doktora filozofije koji joj plaća skupu operaciju njezine “obnove plodnosti”, i to iz svog studentskog *fellowship* kredita. Njeno podrijetlo referira se dvostruko ironično: u odnosu na dalekoazijsku “bijelost” i ondašnjeg lokalnog drugog, te na izvlašten položaj prostitutke-plemkinje zarobljene u dugovima (dužničkom ropstvu), u New Yorku – gdje u početku živi dobrovoljno. Ovo je u punom smislu riječi alegorija o dužničkom ropstvu, gubitku nevinosti, prodaji tijela (hijerarhiji moći) i krizi identiteta. Ali i o gubitku (čak i privremenosti) jezika.

Hong napušta jezik razlike i upisuje razliku u jeziku koji pripada drugosti što ju, svojom potragom za upisivanjem u svijet, podrija. Amerikanizacija njenog položaja i tijela neće biti ispisana na korejskom, već na američkom uzusu, u privremenosti jezičnog iskaza stvorenom iz njezine perspektive. To pitanje korištenja drugog jezika u modeliranju njegova unurašnjeg otpora prema matičnoj zajednici govornika prvi je aktualizirao Salman Rushdie u svojoj knjizi *Imaginary Homelands*. Na jednom mjestu on retorički dvosmisleno odgovara na pitanje koje sam postavljala, a vezano je uz problem zašto subalterni i izgnani pišu u jeziku proganjanja i opresije? To kontra-pismo (*counter-English*), kao predmet efektivne transnacionalne pri/povijesti egzilanata (književnosti) zapravo u jeziku kolonizatora ispisuje tjeskobu koloniziranih i modalitete unutarnjeg otpora koji se pružaju u odnosu na kulturu koja ih je kanila “civilizirati” (Rushdie 2012; v. i Dasalu, 2007).¹⁰

Slično se ponaša i Hong. Njezino identificiranje u tom drugom jeziku istovremeno podrija i koncept pripadnosti i ideju razlike kao vrijednosti po sebi. Evo kako autorska intencija u najogoljenijoj epizodi, oslobođenoj alegorijskog odmaka i britko ironizirajućoj na razini auto-destruktivnog ispada, pokušava posložiti karikaturu identitesteke upisanosti:

“Molim te, nemoj mi sad reći da razmišljaš na konverziji na Kabalu”, rekao je Joshua.

“Ne, samo bih htjela postati obična Židovka”, odgovorila sam vrteći se na stolici.

¹⁰ Za razliku od ovakvog postavljanja, hrvatski pisci prve generacije, poput Novakovića, “bježe” u privremenost tog jezika i njome se re-legitimiraju, ostajući primjerima emigrantske književnosti.

“Ne razumijem zašto misliš da bi me to trebalo impresionirati jer, kao što znaš, ja ti nisam nešto napaljen na to židovstvo.”

“Trebam neko iskustvo koje će me cijelu transformirati.”

“Probaj prvo s katoličanstvom. Ono je krvavo, to bi ti se moglo svidjeti.”

“Hoću nešto sekularnije”, rekla sam polako shvaćajući da je moj plan pun rupa.

“Ne mislim da se može konvertirati na sekularno židovstvo. Zašto ne bi postala budistkinja?”

“Zašto to kažeš? Zato što sam Azijka?” Na samu pomisao da bi moja konverzija mogla krenuti u tom smjeru zasikotala sam kao kobra prije skoka.

“Ma ne, ne, svakako ne. Puno Židova postaje Budistima: JuBusi, tako ih zovu, ili možda BuJusi, nisam siguran. Ma stvarno, to ti je kao da se preobrtiš na sekularno židovstvo.”

“Korejska aristokracija ne preobraćuje se i ne postaje budistička”, kazala sam oštro. “To je religija seljaka. Tvoja sugestija vrijeđa moju senzibilnost.”

“Ako nije u redu postati budisticom, zašto bi bilo u redu postati Židovkom?!”

Žudila sam za dobrim odgovorom. “Korejski Židovi su ne-kategorija. I zato nisu krivi izbor, posebno zato ne.” [...]

“Ne možeš se sakriti. U ovoj zemlji nikad nećeš moći biti ispod radara. Prije svega i uvijek ti ćeš ovdje ostati Azijatkinja.”

“Znam, to je jedan od mnogih nedostataka koji ova zemlja ima zbog nepostojanja tradicije klasnog društva i kasti.”

“Ne znam je li ovo možda nepristojno reći”, kazao je Joshua, “ali je li ikad palo na pamet da je tvoje korištenje elitizmom zapravo najobičnija maska iza koje se kriješ kako se ne bi morala suočiti sa svojom rasom.” [...] “Je li ti ikad palo na pamet, nemoj me mrziti što te to pitam, da te tvoji ljudi trebaju više nego što si nekome potrebna ovdje? Zašto neprekidno želiš živjeti probleme drugih ljudi?” [...] “Zašto bi htjela postati članicom grupe čiji je identitet također zasnovan na isključivanju?” (Hong 177, 178 i 179)¹¹

I dok Hong problematizira *criticu* (eng. *hyphen*) korejsko-američkih i drugih modela imitacije i neusklađenosti podvojenih odnosnih praksi identificiranja, Lee u taj odnos razdvojenosti upisuje još jedan problem politike teksta. To je problematiziranje druge Koreje, još jedne tabu teme na korejskom jugu. U tome je slična Ugrešić i njezinoj priči o drugoj domovini, onoj koja više nije u povijesnim čitankama i lektirama. To je kod Lee pokazano na posebno potresan način u već spomenutoj naslovnoj pripovijesti *Drifting House* gdje se bijeg dvoje braće i sestre preko granice iz Sjeverne Koreje u Kinu svodi na hibridnu formu trilera i traktata o krivnji ispisanih u obliku usmenog predanja. U trenutku kada najstariji, dvanaestogodišnji

brat ubija sestru koja više zbog zime i premorenosti ne može dalje kroz led, ruši se jedan svijet, onaj što predstavlja motiv majke koja je prije njih prešla (pobjegla) u drugi svijet; u Kinu, Ameriku, možda Južnu Koreju? Alegorijski iskaz pretvara se u bajkoviti prikaz ne-mogućeg svijeta istine o onome što leži iza stilizirane priče o granicama, svijeta i ljudske gadosti.

U svojim “američkim pričama” Lee se po mnogo čemu može usporediti s Albaharijem, ali ne onim iz *Mamca*, već onim iz njegovih obiteljskih, pseudo-fantastičnih priča. Svijet korejske Amerike stvaran je i realistični svijet mimikrije na rubu i iza granice prihvatljivog. U njemu depresivne etničke majke ubijaju susjedovu djecu i postaju “korejske ubojice”, a ne ubojice kao takve; a očevi siluju kćerke radi nesretnog izganstva izvan domovine koje ne mogu podnijeti (u priči, *The Believer*). Istovremeno, taj se svijet Amerike iz seoulske perspektive gledanja pretvara u alegorijski ispisan prostor prokletstva i krivnje, koja završava tragično (*The Goose Father*). Sve se u ovom svijetu vidi s drugog mjesta: Amerika iz Koreje, Koreja iz San Francisca, a Sjeverna Koreja iz kineske prerije. Ništa nije na dohvat ruke, ali su svi detalji realistički dok je njihova stabilnost potkopana kutom gledanja. Ironija se ostvaruje na sličan način kao kod Albaharija, a svjetovi patnje prenose se na udaljenosti koje postaju potpuno zanemarive kao fizička prepreka. Tako u priči *At the Edge of The World* lik dječaka na sebi nosi teret mogućnosti transformacije, mimikrije koja će prerasti u aproprijaciju. No teret koji na njega stavlja otac, izbjeglica iz Sjeverne Koreje koji umjesto bajki djetetu opetovano ponavlja svoju priču o pješaćenju kroz Kinu i Laos i naglašava neprekidno ponavljanje tragedije vrtnjom u krug koje je nastavljeno i na Zapadnoj obali SAD-a:

Otac je približio stolicu njegovoj i to je Marka konačno opustilo. Ali, onda je iznenada rekao “krivo je kako se pretvaramo da idemo nekamo”.

“Ali idemo nekamo”, kazao je dječak. “Sutra nije danas, a danas nije jučer”.

Tišina je ispunila sobu i ovjesila se o veliku crnu kuglu koja je izvana pritiskala okno prozora, donoseći pritisak onog svijeta gdje je živjela opasnost. Pokušao je naći zaklonište u očevu krilu, ali tama očeva lica nije bila nimalo prijaznija od mraka izvana.

Konačno, otac je progovorio: “Ljudi misle da je dezinfekcija užasan posao. U crkvi mi neprekidno pokušavaju naći bolji posao, ali meni ne smeta. Znaš li zašto, Myeongseok?”

Mark nije mogao smisliti bilo koji dobar razlog za dobrovoljni izabir kontakta licem u lice sa žoharima, insektima koji žive dva tjedna nakon što im otkineš glavu. Ustvari, nije ga ni htio saznati.

“Tako se ne pretvaram da sam nešto što nisam. Boriš se s termitima, štakorima, mravima, pretvaraš se da u svojoj uniformi, naočalama, s respiratorom i kemikalijama kontroliraš situaciju, premda cijelo vrijeme znaš da ne ideš nikamo. To radimo svaki dan, pretvaramo se da idemo nekamo.” (Lee 2012: 34)

¹¹ Prijevodi Hong i Lee s engleskog su moji. Nisam smatrao potrebnim prevoditi uvodne citate na prvoj stranici.

Ova otvorena pobuna protiv mimikrijskih procedura koji pokreću poetiku svakodnevice San Francisca posljedica je nostalgije i osjećaja krivnje. I jedno i drugo izraženo je i kod Albaharija, tamo na razini ironičnih podriivanja priče o pričanju priče. I kod Ugrešić imamo sličan postupak, ali je on više esejistički upisan, premda je iskazan u mimikriji prvog lica. Odnosi se na opis etničkog grada na rubu svijeta (dospeljeničko predgrađe u Amsterdamu) i modele razlike kojima se vidi *taj drugi grad*. No kod Hong se priče ispisuju iz udaljenosti, iz pozicije za koju nismo sigurni je li prema iskazanom intencijski postavljena iz pozicije “interkulturalnog razumijevanja” (De La Rosa), ili ostaje na crti razdvajanja koju se također može prepoznati u dijalozima između Donalda i pripovjedača iz Albaharijevog romana *Mamac*. Istovremeno, dok takvog sugovornika ima i Hong (u Spinozinim sučeljavanjima s Jennifer), kod Ugrešić takvog drugog nema. Kod nje “oni koji nisu stranci” bivaju ironizirani iz pozicije imaginarnog drugog i ne vidimo ih “sa strane” kao objekte nečijeg potkopavanja (osim tijekom posjete kod šefa katedre i njegove supruge Ines, inače nekadašnje kolegice lektorice-pripovjedačice, sada prilagođene Nizozemke).

ZAKLJUČAK: EFEKTIVNA “KNJIŽEVNA REPUBLIKA” ILI OGLEDANJE KROZ VLASTITO PODVAJANJE?

Na temelju svega što je do sada navedeno o “efektivnoj” književnoj, transnacionalnoj ideji uspostavljanja tematski i figurativno ujednačene sinkronije ispisane premrežavanjem izvlaštenih dijakronijskih (skokovitih) praksi, bi li se moglo reći da ova četiri autorska rukopisa pripadaju određenom mogućem, imaginarnom korpusu (kanonu?!) koji se može povezati generičkim vezama sličnim (ili različitim od) onim/h kojima se upisuju nacionalne dijakronije? U tom kontekstu nameću se tri pitanja vezana uz interkulturalnu književnu paradigmu. Prvo je može li se kontinuitet historicistički zamišljenih “književnih monarhija” nacionalnih i jezičnih praksi “nastavljanja” na djela prošlosti dekonstruirati skokovitim, transnacionalnim, interkulturalnim tumačenjem elemenata koje su još Valdés i Hutcheon (2002) htjeli povezati u “efektivnu” dijakroniju razlika, a zbornik *Literature for Europe* (2009) pokušao uspostaviti kao mogućnost zajedničkog “pretvaranja” o postojanju jedinstvene (književne) zajednice?

Drugo pitanje glasi: kako bi onda ta “književna republika” koja djeluje transnacionalno trebala/mogla povratno korespondirati prema nacionalnim korpusima? Jer potpuno bi krivo bilo i pomisliti da Ugrešić ne pripada tradiciji vlastita jezika i forme, kao i formalno-tematskoj tradiciji gdje su, u prvu skupinu, tradicije jezika i (ironične) forme upisani Marinković i Novak; a u drugu, tematsku, Fabio ili Bauer, na primjer. A kad već govorimo o tematsko-jezičnim jez-

grama, onda se Albaharijev roman ne bi mogao isključiti iz niza kojem pripadaju romani kao što je *Roman o Londonu* Miloša Crnjanskog ili, kao potpuno oprečni primjer mogućnosti, roman *Dragi moj Petroviću* Milovana Danojlića.

Istovremeno, tu je i treće pitanje. Dok “jezično izvlašteni” romani poput ovih napisanih na hrvatskom ili na srpskom relativno jednostavno uspostavljaju određene odnose s ishodišnim nizom i kroz prijevode na “svjetske jezike” s efektivnim nizom zajedničkih interesa, kako se u prvi od tih nizova mogu ili ne mogu uklopiti romani napisani na engleskom ili njemačkom? Ovdje su bila ponuđena dva djela, roman *Kept* i zbirka pripovjedaka *Drafting House* koja nisu upisana u korejski kanon. Roman Euny Y. Hong korespondira prije svega s novom američkom post-etničkom književnošću u okviru koje se najčešće spominje ime Garyja Shteyngarta. On je sam o ovom njezinom romanu napisao da je duhovit, mudro napisan i nevjerojatno zabavan. O modalitetu otpora tradiciji koja se pojavljuje u ovom modelu identifikacije dosta govori iduća rečenica: “*Kept* je odličan roman za nositi na plažu i za čitati potajice na diplomskom seminaru.” Otpor “sistemu” čvrstih identifikacija ostvaruje se dakle kroz sugerirani čitalački otpor kanonu. S druge pak strane Lee je svoje pozicioniranje odredila i fizički, vrativši se živjeti u Seoul. Njezino upisivanje razlike ostaje zabilježeno u privremenost drugog jezika, ali tematski više korespondira sa suvremenom korejskom književnošću negoli na primjer s Hong ili Shteyngartom, premda ih povezuju elementi zajednički svim četirima knjigama. Njezina upisanost uz val urbanosti korejskog crnog vala devedesetih (*Your Republic is Calling You* Young-Ha Kima, orig. na korejskom), ili potrage za prešućenom poviješću “ukradene djece” (*The Language of Blood* Jane Jeong Trenko; orig. na engleskom) mogu se tematski vezati uz Lee gotovo koliko i indentitetski izvlašteni romani. Njezina mimikrija je dvostruko obilježena: s jedne strane ne pristaje uz ulogu izvlaštenog drugog, a s druge ne prihvaća mjesto svjedoka lokalne upisanosti. U tome je intencijski slična Dubravki Ugrešić, premda je njezina ironija kompleksnija i teže dokučiva. Ali dok s jedne strane postoje uvjeti za komparativnu analizu genealoški različitih tekstova i njihovo moguće svrstavanje u svojevrsni nad-nacionalni korpus, s druge strane dekonstrukcijsko čitanje sugerira određene tekstualne elemente i procedure koje pokazuju da se u ovim tekstovima izravnije vide neke karakteristike dominirajućih iskaznih procedura prevladavajuće jezične kontingencije. Pritom prvo u oči upada način ironijskog potkopavanja mimikričnih prilagodbi i dekonstrukcijske taktike u prikazu posvajanja površinskih modaliteta prostora i drugih jezika.

Na temelju ovakvog opisa odnosa, uspostavljenih kroz iščitavanje mjesta pragmatičnih efekata ispreplitanja strukturalnih i modalnih elemenata tekstova u kojima prevladavaju ne-fundacijski učitaní iskazi mimikrije izvlaštenosti i aproprijacije pozicije razlike

prema grupnom identitetu, može se reći kako dekodiranje elemenata dvostrukog (ne)prisanja tekstovima iz različitih jezičnih privremenosti doprinosi postizanju konsenzusa u opisivanju modela distanciranog, ironičnog i dekonstrukcijski motiviranog pozicioniranja u odnosu kako prema čvrstim mjestima ishodišne, tako i prema sustavu ostvarenom u domaćinskoj kulturi. Takva pozicija može se uzeti kao moguće polazište u čitanju i drugih modaliteta iskazanih razlika intencijski postavljenih u odnosu na dominirajuće narative zajednice, bilo da se radi o glasu razlike u odnosu na kulturu jezika vlastitog pisma (privatnu ironiju), ili na odnos prema drugome prema kojem upisanost u jezik vlastitoga iskaza stoji u određenom tipu napetosti (za Rortyja “ironični liberali”). U oba slučaja riječ je o iščitavanju modalnih odnosa i dekodiranju nagovora za uspostavljanje “pregovaračke pozicije” u odnosu na različite mogućnosti interpretacije. Kroz takva čitanja egzila potvrđuje se teza iskazana na početku, a to je da se uz dekodiranje izvlaštenosti (privatnosti i ironičnosti/privremenosti) u čitanju suptilnih glasova imaginacije može razmišljati i o manipulaciji i aproprijaciji čitateljskih intencija (uspostavljanju negovaračke pozicije za dogovor), a umjesto izolacije “privatnog glasa” o lociranju mimikrije i postupaka proizvodnje hibridizacije identiteta u funkciji autorskih intencija kao šire zamišljenih intervencija u liberalnom projektu književnosti kao et(n)ičke kategorije.

Upravo zato, čini mi se, daljnje istraživanje modela iskaznih praksi i modaliteta iskazivanja egzilnih glasova književnosti bez fundacijski utemeljene tradicije dodira može postati važnom referencijskom točkom za bolje razumijevanje privatnih ironičnih iskaza koji oblikuju modalitete razlike u odnosu na dominirajuće narative nacije, ali i u odnosu na niveliranja jezične zajednice čija je funkcija uspostavljanje moralnih vrijednosti kao zajedničkog projekta. U tom postupku čitanje egzilne i emigrantske književnosti ima važno mjesto, bilo da se radi o sistematizaciji transnacionalnog korpusa ili njegovu utjecaju na (najmanje) dva dijakronijska niza.

LITERATURA

Albahari, David. *Mamac*. Beograd: Stubovi kulture, 1998.

Amidon, S. Kevin. “Beyond the Straight State: On the Borderline of Sexuality, Ethnicity, and national in the united States and Europe”. U: *Ethnicity, Race, and National Belonging in Transnational World*. Ur. Brian D. Bahnken i Simon Wentd. Lanham. Maryland: Lexington books, 2013, str. 301–320.

Behnken, D. Brian i Simon Wentd, ur. *Ethnicity, Race, and National Belonging in Transnational World*. Lanham, Maryland: Lexington books, 2013.

Bennett, David. *Multicultural State: Rethinking Difference and Identity*. London: Routledge, 2001.

Bhabha, Homi. *Location of Culture*. London: Routledge, 1994.

Bhikhu, Pharek. *A New Politics of Identity. Political Principles for the Interdependent World*. London: Palgrave Mcmillan, 2008.

Bhikhu, Pharek. *Rethinking Multiculturalism*. London: Routledge, 2000.

Boym, Svetlana. *The Future of Nostalgia*. New York: Basic Books. Online.

Brešić, Vinko. “Hrvatska emigrantska književnost 1945–1990.” *Croatica*, 45/46, 1997, str. 247–271. Online.

Butler, Judith. “Imitation and Gender Insubordination”. U: *Lesbian and Gay Studies Reader*. Ur. Henry Abelove i dr. London: Routledge, 1993.

Critchley, Simon. “Deconstruction and Pragmatism – Is Derrida a private Ironist or a Public Liberal?”. U: *Deconstruction and Pragmatism*. Ur. Chantal Mouffe. London i New York: Routledge, 1996.

Dascalu, Cristina Emanuela. *Imaginary Homelands of Writers in Exile. Salman Rushdie, Bharati Mukherjee and V. S. Naipaul*. Youngstown, New York: Cambria Press, 2007.

De La Rosa, Sybille. “Appropriation or Approximation. The Emergence of Intermediate Horizons”. *International Journal of Diversity in Organizations, Communities and Nations*, Vol. 8, No. 8, 2000, str. 235–240. Online.

Derrida, Jacques. “Remarks on Deconstruction and Pragmatism”. U: *Deconstruction and Pragmatism*. Ur. Chantal Mouffe. London i New York: Routledge.

D’haen, Theo i Iannis Goerlandt, ur. *Literature for Europe?*. New York i Amsterdam: Rodopi, 2009.

Eagleton, Terry. “Five Types of Identity and Difference”. U: *Multicultural State: Rethinking Difference and Identity*. Ur. David Bennet. London: Routledge, 2001, str. 48–52.

Eagleton, Terry. *Exiles and Émigrés. Studies in Modern Literature*. London: Chato and Windus, 1970.

Gadamer, Hans Georg. “Truth and Method” *Truth and Method*. 2nd rev. edition. Prev. J. Weinsheimer and D. G. Marshall. New York: Crossroad, 2004.

Gunew, Marina Sneja. *Haunted Nations. The Colonial Dimension of Multiculturalism*. London: Routledge, 2004.

Gunew, Sneja. “Performing Australian ethnicity: “Helen Demidenko””. U: *From a Distance: Australian Writers and Cultural Displacement*. Ur. Wenche Ommundsen i Hazel Rowley. Geelong: Deakin University Press, 1996, str. 159–171.

Hong, Y. Euny. *Kept. A Comedy of Sex and Manners*. New York: Simon & Schuster.

Hutcheon, Linda i Mario J. Valdés, ur. *Rethinking Literary History. A Dialogue on Theory*. Oxford i New York. Oxford UP. 2002.

Hutcheon, Linda. “Irony, Nostalgia, and the Postmodern.” U: *Methods for the Study of Literature as Cultural Memory*. Ur. Raymond Vervliet i Annemarie Estor. Atlanta: Rodopi, 2000, str. 189–207.

Lee, Krys. *Drifting House*. New York: Viking, 2012.

Moya, M. L. Paula i Michael R. Hames–Garcia, ur. *Reclaiming Identity. Realist Theory and the predicament of Postmodernism*. Barkley: University of California Press, 2000.

Oberdorfer, Don. *The Two Koreas. A Contemporary History*. Revised and Updated. Indianapolis: Basic Books, 2001.

Rorty, Richard. "Remarks on Deconstruction and Pragmatism" i "Response to Simon Critchley". U: *Deconstruction and Pragmatism*. Ur. Chantal Mouffe. London i New York: Routledge, 1996.

Rorty, Richard. *Contingency, Irony, and Solidarity*. London: Cambridge University Press, 1989.

Rushdie, Salman. *Imaginary Homeland. Essays and Criticism 1981–1991*. London: Random House, 2012.

Stenberg, Lisbeth. "Marginalization ad Paradoxes of Identity Formation". U: *Literature for Europe?* Ur. Theo D'haen i Iannis Goerlandt. New York i Amsterdam: Rodopi, 2009.

Salmon, Andrew. *Modern Korea*. London: John Muray Learning, 2014.

Škvorc, Boris. "Multikulturalnost i multikulturalizam u 'postkolonijalnom stanju stvari': dislocirani identiteti, pričanje zajednice, književnost i druge Hrvatske". *Croatian Studies Review. Časopis za hrvatske studije*. Vol. 6, 2010, str. 69–112.

Škvorc, Boris. "Egzilna i emigrantska književnost. Dva modela diskontinuiteta u sustavu nacionalnog književnog korpusa u doba kulturalnih studija". *Kolo*, Vol 14/2, 2004, str. 5–33.

Škvorc, Boris. *Australski Hrvati: mitovi i stvarnost*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika, 2005.

Tiffin, Helen. "The Body in the Library: Identity, Opposition and the Settler–Invader Women". U: *Postcolonial Discourses. An Anthology*. Ur. Gregory Castle. Oxford i Malden, Blackwell Publishers, 2006.

Ugrešić, Dubravka. *Ministarstvo boli*. Zagreb: 99 stopnjeva, 2004.

Young, Robert J.C. *Postcolonialism. An Historical Introduction*. Oxford: Blackwell. 2001.

Žižek, Slavoj. *Sublimni objekt ideologije*. Prev. Nebojša Jovanović i dr. Zagreb: Arkzin.

SUMMARY

BETWEEN MIMICRY AND APPROPRIATION: PERFORMANCES OF DISLOCATED EXILIC/ÉMIGRÉ DISCOURSE (HONG, LEE, UGREŠIĆ AND ALBAHARI)

The article proposes to address questions regarding the mutual connection between a model of exilic expression in practice and the relation of this practice to dominant models of expression in both parent and host cultures. Examples are taken from Croatian, Serbian and Korean exile and émigré literature. The reason for this is the marginal position of their literary procedures in relation to the Western European and Asian domination of space, along with the ways in which these voices fit/do not fit into the hegemony of Canadian, American and Western European literatures. This paper examines the possibilities of modal similarities of different, spatially distant and stylistically varied paradigms primarily in ways these authors' voices perform a mimicry of the "body" of language and adaptation in relation to prevailing literary procedures. It is claimed that, no matter how distant the original model of each literature is, Croatian, Serbian and Korean authors have found similar homologous tactics for in–textual resistance *against* the majority voice. Thus a double poetics of difference is achieved: in relation to the literature of the parent country and in relation to the extant cultural environment. Through textual examples the ironic and structural potential of such texts are explored in relation to possibilities of reevaluating canonical postulates as parental (source) and as local (target) literary hegemones.